Itamautan Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati, Corinth iainaouz.

Usaadan kaarita ĩ'ati usha'apanum kau'an kaina'a ba'oran pidannao kowaadapainao kaikin Tominkaru paradan, mazan dakotinpainao karikaonan Christ apostlen nii. Ĩnao kakinaotan mishidainao apostle Paul ai. Ĩkian udau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati." (Putukapa 2 Corinthians 10:1)

Uruu idi apostle Paul saadan pakaaritan, ukakinaowan mishidainao ma'ozaka'o ida'an. Unyukunuu-kida ĩ'ati pamakonkauzon dau'an ĩ'idi'ii. Ĩaitapa na'iki ĩtukapanii ukaduz umakonkauzon dono ĩwiizi ii. Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan na'ii. Aonaa umizidin-kidan ĩdyaun, aonaa udakotan pakaudinan winipinaa ĩ'ati, ukaudin dadara paikoda-kinaa nii aimaakan sodi kida pamashaapa-kinaa nii. Ukian aonaa puraata mani wuru'u uaipaniaz ĩ'ai, mazan uaipan pa'an pakaminka'utan ĩdyaun, ĩaitapa kizi na'apam Tominkaru aipan mishidainao mashaapan, na'iki ĩtaapaakan pamin-mishidannao tuma.

Unyukunuu-kida ĩ'ati puraata taa-kao dau'an mishidainao ati Jerusalem iainaouz. Mishi kizi

ĩsaabaan naa puraata wuru'u ĩkowaadauzoniaz pataa'azon mawanyukunui-tainao ati.

Ukakinao kapam mishidainao, ĩtanawatin kizi pasha'apaapan ai oii kida'o. Ĩmatanawatinkan an mishi'o nii ukakinaowan ĩdyaun ma'ozaka'o ida'an na'apa pakian kawan pakaaritan ida'a.

Utokon ii Paul kowaadinan naa mishidainao ati, na'iki ukakinaowan ĩdyaun kaimana'o ida'an. Uaipan mishi ĩmashaapan kaiman na'iki konaukii Tominkaru tuma na'iki pamin-mishidannaoun tuma. (Putukapa 2 Corinthians 13:11)

Kaarita buutinpan kida

Paul kaaritan daua'o *1:1-11*
Paul kaudin-kizi daua'o *1:12—7:16*
Puraata zaamata-kao daua'o pataka'utinainao ati *8:1—9:15*
Ma'ozaka Paul kakinaowan pidannao *10:1—13:10*
Paul katokontan pakaaritan *13:11-113*

1 Di'oraz kaarita õgaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki wa'inawuzu Timothy di'iki'o kapam. Wasaadan kaarita unao ati'o Tominkaru pidanannao baokopatinpainaouz Corinth ii, na'iki ba'oran upidanannao ati'o mashaapainao kidaz Achaia Baara ii aka.

2 Marii Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati

3 Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati, uruu wanaobanaa Jesus Christ Tominkarun na'iki

udaru. Kamunanba'o darui wuru'u Tominkaruz,
na'iki uruu karikaonanu'o uma'ozakadapan
nyukunui.
4 Uruu ma'ozakada'oraz wanyukunuu
wabaiatan dono aimaakan kasha'ora kida'o.
Ukau'an wama'ozakada'a naa pidannao
nyukunuu kapam ĩbaiatan an kasha'ora kida'o,
na'apa Tominkaru ma'ozakadan kawan
wanyukunuu.
5 Kai'oraz tuukii wabaiatan to'ora-karu Christ
dikin ii; mazan Christ ida'ana'o wuru'u
Tominkaru ma'ozakadanuz wanyukunuu tuukii
manawun.
6 Aizii wabaiatanuz dobata kasha'ora kida'o
to'ora-karu, unao ati'o wuru'u, usha'apanum
kau'an waaipan idi uma'ozakadinan na'iki
ukazannaatinan. Waunao, na'apa'o
wanyukunuu ma'ozakadauzo-kao wabaiatan
dono to'ora-karu. Na'apa'o kapam wuru'u
wama'ozakadanuz unyukunuu ubaiatan idi
kasha'ora kida'o aimaakan. Ukau'an waaitapa
aona'o nii ukashadinan, mazan ma'ozaka'o nii
utaapan wuru'u umishidapanuz Christ, na'apa
waunao kawan.
7 Waaitapa upataka'uta-kao dono waunao
kawan, mazan Tominkaru ma'ozakadan nii
unyukunuu, na'apa uma'ozakadan kawan
wanyukunuu.

8 Wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao,
waaipan unao aitapan na'apam wabaiatan
kasha'ora'o, to'ora-karu wa'ati
wakakuwaatinankan dono Asia Baara ii aka.
Mishi tuukii wabaiaapan dadara'o na'iki
kasha'ora'o aimaakan kida, wa'itiiman shaa

wamawakan ni'i naa.
9 Ipai waunao wakian wanyukunuu ii “aizii
wamawakan naa wuru'u.” Mazan aimaakan
sha'apanuz wa'ati kaikapa'a, aonaa kizi
wadopian wa'ida'a karikaonan, mazan wadopii
kizi pa'an Tominkaru ati, kadishita-kida'oraz
mawaka'o pidan.
10 Mishi Tominkaru kaminka'uta na'iki
ukazannaata waunao wazowii-kao ai, uruu idi
waaitapa karikaonanu'o nii ukazannaatan
waunao na'apa. Na'iki wamishida na'iki
waaitapa Tominkaru kazannaatan nii koshan
waunao,
11 unao kaminka'utan idi waunao utoriinpan
ida'an. Tominkaru dako'atin nii wuru'u
iriba'oraz toriinapa-karu wadau'an, na'iki
ukaminka'utan nii na'iki ukazannaatan nii
waunao. Uruu dikin ii iriba'o nii pidannao
naubaan na'iki ĩkonaukii-kidan Tominkaru.

Paul pana'adan panyukunuu pasha'apata'azoonii ai

12 Aizii wa'atadinpa'azon: aonaa kanom
washa'apatan ba'azootin-kida'o nii waunao,
kaiman wamashaapan na'iki washa'apata
aimaakan kaiman, ipai pidannao tuma
wachi'ikapa-kizi kawana'ati. Unao tuma powa'a
zii wamashaapan kaiman. Ipai washa'apatan
aimaakan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati,
aonaa kanom wadizinpan unao ai.
Washa'apatinan kaikapa'a aonaa pidan
aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan
Tominkaru kaminka'utan ida'ana'o pa'an
waunao.

13-14 Wasaadan dono wakaaritan unao di'iti,
aonaa wakaiwaan kasha'apannaa kida'o
parada-karu, mazan wasaadanuz
masha'apanna'o na'iki kainaabana'o ida'an.
Uruu idi aizii masakauda'u uaitapan wadau'an,
mazan waaitapa powa'a'o nii zii uaitapan
wadau'an na'iki wakaduz dau'an kaimanaiman.
Aizii diina'iti'i, Naobanai Jesus kaawan dono,
tuukia'o nii unao atadapan waunao, na'apa'o nii
wa'atadapan kapam unao.

15-16 Õaitapa na'apa'o nii unao nyukunuu
kapam, umishidan nii kaiwuru õparadan kidaz.
Uruu idi'o õdakotanuz padamata
õmorowautapa'akan unao di'ii õmakopaanan dono
Macedonia iti. Aizii õkiwan dono powaa ati õaipan
koshan õmorowautapa'akan unao di'ii, itamau kizi
ukonaukian uabatan idi kaimana'o õkuwaa. Aizii
õdobatapan dono'o naa unao di'iki, õaiapanii
padamata ukaminka'utan õgaru utaan ida'an
õaiapanii kida õkiwa-kinaa ni'i naa Judea Baara iti.

17 Mazan aona'a naa õmorowautapa'akan unao
di'ii õkian kawana'ati. Aizii mani, na'apam ukian
õpana'adan dau'an õnyukunuu, na'apa dii
uabatanuz, mariidin-karu kawan? Oo pidan
kawan toma'aka'oraz padi'itinpan aizii sodi'ika'o
karikaonan? “Oo,” pakian pu'u, mazan
udauna'an “Aonaa” ukia'akan naa. Aonaa
na'apa'o mani õgaru.

18 Tominkaru karikaonan uparadan mishiin.
Na'apa'o kau'an wuru'u wakuwaa mishiniz, “Oo”
õkian dono, mishi'o wuru'u “Oo” õkianuz.

19 Tominkaru Dani Jesus Christ karikaonan da'i
uparadan mishiin, aonaa upana'adan

panyukunuu. “Oo” ukian dono, mishi'o wuru'u “Oo” ukianuz. Uruu Jesus daua'o wuru'u Silas, Timothy na'iki õgaru kakuwaapatinanuz.

20 Õkian kaikapa'a usha'apanum kau'an ipai tawuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon na'iki pasha'apata'azon, mishi'i naa usha'apatanuzu Christ ida'an na'apa pakiauzon kawan. Uruu idi'o wakian, “Amen.” Wakian kaikapa'a aimaakan sha'apan idi na'apa Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki Christ ida'an tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru umanawunun.

21 Tominkaru ida'ana'o wuru'u ma'ozaka waunao na'iki unao mishidapan Christ, uruu wuru'u zaamata'oraz ipai waunao kaudina'o nii pa'ati.
22 Na'iki kaina'a utaan Kaimana'o Doronaa wa'ida'a. Uruu ukainaabata-kinaa pa'idiwau'u naa wuru'u waunaouz. Na'iki wuru'u utaanuz Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii mishi'o nii utaan wa'ati ipai wuru'u ukowaadanii kidaz pataa'azon diina'iti'i.

23 Aizii õkowaadan nii unao ati Tominkaru abatapan pu'u kanom ni'o aonaa õdobatan unao ida'an õparadan kawana'ati. Wuru'u õmamakokanuz õkarodapan idi'o unao, õkakinaowan ai unao kaziwa'o ida'an.
24 Mazan aonaa wadyuudan mani umishidapan waparadan kawana'ati. Waaitapa unao tuukii umishidan Christ. Waaipan pa'an wakaudinan baokopa unao tuma, ukonaukii-kinaa nii.

2

1 Ukau'an õdi'itinpan, aona'o nii õmakon unao
di'iti kai, aonaa kasha'ora-karu bii a'o mani
wuru'u õmorowautapa'azoonuz.
2 Aizii õkasha'oradan an unyukunuu,
kanomanao kaina'a konaukiida'o nii õgaru? Soo
unao õkasha'oradaniinaouz.
3 Uruu idi'o tawuru'u ma'ozaka õparadan u'ati,
õsaadanii õkaaritan ida'a, õaipan idi'o udi'itinpan
usha'apaapanii kida dau'u. Aonaa kizi
ukasha'oradan õnyukunuu koshan õmakon dono
unao di'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u
konaukiida'o ni'oraz õgaru. Mazan õaitapa
usha'apatinan nii õparadan kawana'ati. Uruu idi
baokopa'o nii wakonaukian.
4 Tawuru dono'o õsaadanuz kaarita unao ati,
õzaadan bii a'o õsaadan, tuukii õdopian unao dau'an
na'iki kaziwa õdi'itinpan udau'u. Õsaadanuz
õkaaritan aonaa õkasha'orada'azon mani
unyukunuu, mishi'oraiman õaipan pa'an
uaitapan na'iki utukapan mishi'o õmarainpan
unao tuukii.

Pidan sha'apatanii oia'o marina'ata-kao

5 Aizii pidan wuru'u toma'oraz kasha'ora-karu
pasha'apatanii ida'an, ukasha'orada'aka mishi
õnyukunuu, mazan unao udawunu'iti
ukasha'oradan unyukunuu, panaadon powa'a zii
ukasha'oran õ'ai. Mazan aonaa õ'itiiman
ukaziwan waunao tuukia'o ida'an manawun.
6 Aizii turua'a naa upataka'utazu. Aata,
upataka'uta'aka'a naazu mishidainao aitan
kawana'ati.

7 Ukau'an aizii umarina'ata'a naa wuru'u
usha'apataniaz, kaimana'a naa uparada u'ati.
Panaadon unyukunuu kasha'oran ni'i naa tuukii
manawun na'iki u'itiiman aona'o ni'i naa powa'a
kaiman-karu pa'ati.
8 Uruu idi tuukii õaipan utukapa-kidan ipai
umin-mishidannao kanaapu'u mishi
umarainpan uruu.
9 Tawuru'u õsaadanuz õkaaritan unao di'iti,
õtukapa'azon umishidan na'iki uizo'atin ipai
wuru'u õdyuudanii kidaz usha'apatan.
10 Aizii umarina'atan an wuru'u kasha'ora'oraz
aimaakan pidan sha'apataniaz, õgaru na'apa,
õmarina'atan nii kapamaz, aonaa udaru'o
aimaakan mani wuru'u usha'apataniaz. Christ
aitapa na'iki utukapa mishi õmarina'ata'a naa
wuru'u kasha'ora'oraz pidan sha'apatan. Na'iki
unao ati'o õsha'apatanuz aimaakan na'apa.
11 Aonaa kizi Satan waota-kidan waunao,
usha'apanum kau'an waaitapani'i naa tuukii
Satan tiwautan pawaota-kidan waunao.

Paul dopian dau'ana'o

12 Aizii õmakonkan dono Troas ii,
õkowaadapa'akan dono'oraz Kaimana'o Kuwai
Christ dau'u, Naobanai Tominkaru da'ata
padamata kaudin-kizai õ'ati, ukashaapa
õkowaadapan Kaimana'o Kuwai.
13 Mazan aonaa õnyukunuu kaimanan, tuukii
õdopian usha'apanum kau'an aonaa zii Titus
kaawan unao di'iki. Uruu idi õkowaadinan
na'iainao ati, udauna'an õdobatan naa Macedonia
iti.

Ma'ozaka-karu Christ ida'an

14 Mazan “kaiman,” õkian Tominkaru ati,
usha'apanum kau'an uzaamatanii waunao Christ
ida'ati papoitorunao nii. Uruu idi'o Tominkaru
kaiwaan waunao na'akapa'o nii na'iki
kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai, pidannao
aitapa-kinaa nii Christ. Kaduunu'o kawanu'o nii
pidannao ati wuru'u kaimana'oraz kuwai.
15 Ukau'an wuru'u wakaudinanuz,
wakowaadapanuz kaimana'o kuwai, kaduunu'o
Tominkaru ati wuru'u. Uruu kuwai kida
po'okinan ipai pidannao kawana'ati, wuru'u
kazannaatinainaouz pa'oian ai na'iki
makazannaatin-kainaouz pa'oian ai.
16 Mazan pidannao makazannaatin-kainaouz,
ĩdamaan wuru'u wakuwaa kidaz aimaakan
mawaka'o dyupushan kawan, usha'apanum
kau'an mawaka-kizai iti'ora'a naa ĩmakopan.
Mazan wunaou'u kazannaatinainaouz pa'oian
ai, kaduunu'o kawan ĩdamaan wuru'u wakuwaa
kidaz, usha'apanum kau'an karikaonanu'o nii
ĩmashaapan Tominkaru tuma. Na'ia'oram pidan
turua'o usha'apatan na'apa kida'o kaudin-kizai?
17 Waunao aonaa ba'oran pidannao kawan
mani wakaiwaapan Tominkaru paradan
wazaamaapa-kinaa nii puraata pidannao ai.
Mazan Tominkaru zaamatanii waunao
kowaadapa'o nii paparadan. Uruu idi uawun
za'a ipai wakowaadan uparadan kaiman na'iki
sakitapa, Christ poitorun idi waunao.

3

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

1 Na'apa dii unao kian kaiwuru kida dau'ana'a,
udakota sha'a wa'atadinpan karikaonan? Oo
uaiapa zii sha'a kaarita saada-kao wadau'an,
wana'akan nii unao di'iti ba'oran pidannao
kawan, oo kaarita saada-kao unao di'iki
wana'akan nii wamako kizi kawana'ati?
2 Mazan unao pa'an wakaaritan
wana'akapaniaz watuma, saadinpa'o
wanyukunuu ii. Pidannao tukapan idi kaimana'a
naa unao kaduz, uruu ida'an ĩaitapa mishi'o
wuru'u wakaudinanuz Tominkaru ati.
3 Christ kaaritan kawanu'o pa'an wuru'u
unaouz, umashaapan idi pana'a'a naa, pidannao
tukapa na'iki ĩaitapa watominapa-kidan idi'o
unao wuru'u upana'adinanuz. Aonaa saaribai
na'iki ka'ui ida'ana'o mani usaada-kao wuru'u
Christ kaaritanuz, mazan Tominkaru
karikaonanu'oraz ukakupan saadanii pa'an
padoronaa ida'an. Aonaa kuba baara'a'o mani
usaada-kao, mazan usaada-kao pidannao
nyukunuu ia'o pa'an.
4 Aizii kaiwuru'u õkianuz unao ati kaikapa'a
õaitapan idi turuu Tominkaru sha'apatan
aimaakan na'apa Christ ida'an.
5 Mishi waaitapa aonaa waturuan
washa'apatan wa'ida'a wuru'u kaudin-kizaiz,
kaimana'o kuwai kowaadapa-kaoaz. Mazan
Tominkaru taan ida'ana'o pa'an pama'ozakan
wa'ati wuru'u wakowaadapanuz kaimana'o
kuwai.
6 Tominkaru wuru'u zaamata'oraz waunao,
kowaadapa'o nii paparadan, uruu wuru'u
taa'oraz waka'iita-kinaa nii wakowaadan
pidannao ati wuru'u pa'ina'oraz aimaakan

Tominkaru sha'apataniaz naa ĩ'ati.* Wuru'u
pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatan,
aonaa kotua'o Moses saadauzonii kakinaorii
kawanu'o mani, mazan padoronaa ida'ana'o
pa'an. Usha'apanum kau'an wuru'u kotua'oraz
kakinaorii na'aka'o pidan mawaka-karu di'iti;
mazan wuru'u Tominkaru sha'apataniaz
padoronaa ida'an, pidan ikoda-kinaa pa'an
karikaonanu'o kakupa-karu.

7 Wuru'u kotua'oraz kakinaorii,
saada-kariwaiz kuba kataida'u'o ida'a,
ukaawa-kidan pu'u mawaka-karu, mazan
umanawun uwizi'ida'akan Moses awun baara
utaa-kao dono u'ati. Aonaa Israelitenao ka'iitan
paawunuupa'akan uawun baara iti, uwizi'in idi
manawun. Padamata umainaabatinpaanan
pu'a'ora'a naa ĩtukapanuzu.
8 Aitaniimana'o wuru'u Tominkaru Doronaa
kaudin-kiziz, powa'a'o zii umanawunun u'ai.
9 Upu'u zii kotua'o kakinaorii wuru'u
pataka'uta-kida'oraz pidan pa'oian dikin ii,
umanawun uwizi'in, aitaniimana'o
umanawunun wuru'u kaimanaaka-kida'oraz
pidannao Tominkaru tuma.
10 Wuru'u kotua'oraz kakinaorii umanawunu'o
na'iki wizi'i'oraz utukapauzo-kao kiwiin, aizii
aona'a naa powa'a umanawunun, usha'apanum
kau'an wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru
kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao
ati, powa'a'o zii umanawunun u'ai.

---

* **3:6** *pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ĩ'ati:* uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, ‘covenant’ waranu'u.

11 Wizi'i na'iki umanawun mishi wuru'u
kotua'oraz kakinaorii, mazan udauna'an
uwizi'in mainaabatinan naa. Aitaniimana'o
umanawunun wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru
kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao
ati, karikaonanu'oraz nii pa'an una'an.
12 Wamishidan idi tuukii wuru'u pa'ina'o
aimaakan, Tominkaru kowaadaniaz
pasha'apata'azon, ma'ozaka ukau'an
wakakuwaapan udau'u.
13 Aonaa Moses kawanu'o mani waunao, uruu
ushibatanii paawun baara umaaiapakan idi
Israelitenao tukapan wizi'i'o mainaabatinan
paawun baara iki.
14 Mazan tuukii ĩnyukunuu dadaran, atii kai
ĩnyukunuu shibatapa-kariwai kawanu'o, na'apa
kotua'o kakinaorii aitauzo-kao dono'o kawan.
Uzikada-kao nii soo pidan zaamatinan ida'an
Christ ida'ati.
15 Mishi'o wuru'u, atii kai na'apainim kotua'o
Moses kakinaori aita-kao dono, pakawanu'o
kawan zii ĩnyukunuu taratapa-kao ĩaitapan aiazu.
16 Mazan pidan zaamatinan an Naobanai Jesus
ida'ati, uruu dono'o nii zii shibatapa'oraz
unyukunuu zikada-kao.
17 Aizii wuru'u Kaimana'o Doronaaz, Naobanai
Doronaa wuru'u. Na'iki pidan kaina'a'oraz
Naobanai Doronaa u'ida'a, aona'a naa powa'a
kotua'o kakinaorii kazowautapan uruu.
18 Aizii waunao zikada-kariwai'i naa wa'ai
wuru'u shibatapauzoz waawun baara. Kaiman
kizi'i naa watukapa-kidan Naobanai Jesus
umanawunun, Kaimana'o Doronaa kaudinan
ida'an wa'ida'a. Aona'o nii usookadan

pakaudinan usaabaapan waunao na'apa Naobanai Jesus kawan, pidannao tukapa kizi powa'a'o zii Jesus umanawunun.

4

Umanawunu'o kaudin-kizai taa-kao wa'ati, wakakataimanan pu'u

1 Tominkaru kamunan-kidan idi'o waunao wuru'u, uzaamatanuz waunao kaudina'o nii pa'ati, kowaadapa'o nii umanawunu'o kuwai. Uruu idi aonaa wakashadinan na'iki aonaa wadakotan wamuudan wuru'u kaudin-kizaiz.
2 Mishi'oraiman õgaru na'iki õmin-kaudinannao na'apa kida wadi'itinpan, aonaa waaipan wadizapan aimaakan u'ai oo washa'apatan mani aimaakan kakiba'azonnaa kida'o, na'iki aonaa waaipan wamariidapan pidannao wakuwaa ida'an. Tominkaru awun za'a mishi wakowaadapan uparadan sakitapa pidannao ati. Ipai pidannao abatainao kida wakuwaa, ĩaitapa na'iki ĩtukapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai.
3 Mazan aizii Kaimana'o Kuwai wuru'u wakowaadapaniaz, umainaabanan an, mazan umainaabanan soo wunao ati'i mamishida-kainaouz, maabata'azoo-kainaouz Kaimana'o Kuwai, uruu idi ĩpataka'uta-kao nii.
4 Satan, tominkaru-tinpa'oraz imi'i baara'a, uruu wuru'u awautapa'oraz Kaimana'o Kuwai mamishida-kainao aitapan aiazu. Uruu idi aonaa ĩtukapan, na'iki aonaa ĩaitapan umanawunu'o ukanadapan ĩ'ida'ati, wuru'u Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz. Na'iki aonaa ĩaitapan na'apa kida'o Christ umanawunun Tominkaru tuma.

5 Aonaa wadaua'o mani karikaonan wuru'u
wakakuwaatinanuz, mazan Jesus Christ daua'o
pa'an, uruu Tominkaru taaniaz ipai pidannao
naobanaa nii. Ukau'an waunao poitoruinaou'u
naa karikaonan wakaudinan idi Christ ati.
6 Aizii Tominkaru, dyuudauzoz kanada'o
tominan maruta'o-karu iki, uruu wuru'u
kanadapa'oraz wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa
nii Tominkaru umanawunun kandapa'oraz
Christ ida'a.
7 Ukau'an kaina'a wa'ida'a wuru'u
umanawunu'oraz aitapa-kinai Tominkaru
di'iki'oraz, wananaa kakataimanan pu'u, na'apa
ka'uz kin kawan toma-kariwai kidaz kubai idi.
Uruu ida'an pidannao aitapan nii aonaa
wama'ozakan ida'ana'o mani washa'apatinan oo
wakowaadapan wuru'u umanawunu'oraz
kuwai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz
wanyukunuu iti umanawunu'o ma'ozaka-kinai.
8 Mishi tuukii wapataka'uta-kao ipai wamako
kizi kawana'ati kida, mazan upu'u aonaa na'apa
kida'o mashaatan waunao. Panaadon aonaa
waaitapan na'apam naa washa'apatinan, mazan
upu'u aonaa wadakotan Tominkaru
manyukunuutan waunao.
9 Wa'antamikita-kao pu'u dikauda kida'o
ida'an, mazan upu'u aonaa wawa'akauzo-kao
waba'oran. Washa'apata-kao pu'u kaziwa'o
ida'an, mazan upu'u aonaa wazowii-kao.
10 Ipai wakakuwaapatin-kizi kawana'ati
waaitapa da'i washa'apata'azoo-kao dikauda'o
ida'an. Na'apa kida'o ida'an watiwaa wuru'u
Jesus baitauzonii kidaz atii na'apa uzowii-kao.
Mazan aonaa watarian washa'apata'azoo-kao ai,

pidannao aitapa kizi kaina'a Jesus mashaapan
wa'ida'a, uruu ma'ozakadapa'oraz waunao.
11 Wakakuwaapatinan dikin ii Jesus dau'u,
maonapa kida da'i wamawakan, mazan uruu
ida'an kizi pidannao aitapan kaina'a Jesus
mashaapan wa'ida'a.
12 Ukau'an kaina'a maonapa mawaka-karu
wa'ida'a, tuukii wazowia'azoo-kao mazan aonaa
watarian wamawakan ai, waaipan idi unao
zaamatan wuru'u karikaonanu'oraz pa'an
kakupa-karu.
13 Na'apa tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru
kaaritan ida'a, "õmishidan idi'o Tominkaru
wuru'u õkakuwaapatinanuz" Waunao na'apa
kapam wamishida Tominkaru, uruu idi'o wuru'u
wakakuwaapatinanuz.
14 Waaitapa na'iki wamishida Tominkaru
kadishita-kidanii wanaobanaa Jesus
pamawaka-kizi iki. Ukau'an wamishida na'apa'o
nii kapam ukadishita-kidan waunao
wamawaka-kizi iki wazaamatinan idi'i naa Jesus
di'iti. Na'iki ukadishita-kidan ni'i naa waunao
baokopa unao tuma pakanaapu iti.
15 Ipai wuru'u aimaakan wabaiatanii kidaz
kaikapa'a unao dikin ia'o, wakaminka'uta'azon
idi'o unao. Uruu ida'an kizi powa'a'o zii iriba
pidannao aitapan mishi Tominkaru kaimanan,
ĩkonaukii-kida kizi uruu, na'iki ĩmanawuntapa kizi
uruu.

Mishi kizi mishidapa-karu

16 Uruu idi aonaa wakashadinan wakaudinan
wananaa mizainan pu'u na'iki ukaakinpan

pu'a'a naa. Mazan wadoronaa ii ipai kamo'o
wama'ozakadapa-kao.
17 Aizii wadi'itapan an wuru'u wabaiatanii
kidaz aimaakan kai, masakauda'u'o karikaonan
wuru'u, aonaa karikaonanu'o nii mani, mazan
wabaiatinan winipinaa nii kaina'a aimaakan
umanawunu'o Tominkaru taapanii wa'ati.
18 Usha'apanum kau'an waunao wataapan
wanyukunuu aonaa tukapa-kariwai kida
aimaakan dau'ati'o mani, mazan soo wuru
dau'ati'o aona'oraz utukapa-kao. Wuru'u
aimaakan wabaiatanii kidaz kai, aona'o nii
una'an kotua'iki, mazan wuru'u aimaakan
Tominkaru taa'azooniaz aona'oraz utukapa-kao,
karikaonanu'o nii pa'an una'an.

5

Pa'ina'o nanai

1 Uruu idi wananaa wiizibai kawanu'oraz,
mashaapa-kizaiz kai, umainaabata-kao dono,
waaitapa Tominkaru taan nii wa'ati
wamashaapa-kizi nii aokazi ii, karikaonanu'o
pa'an mashaapa-kizai, aonaa pidan tomanii
mani.
2 Mazan kai, wana'an idi zii wananaa zo'o,
tuukii wadopitan, na'iki tuukia'a naa
wazaudapan, wakananaata-kao wuru idi'i
pa'ina'oraz nanai aokazi iki'oraz.
3 Usha'apanum kau'an wakananaata-kao
dono'o naa pa'ina'o nanai idi, aonaa
mananaa-daunu'o nii mani wadoronaa.
4 Mishi'o wuru'u, wana'an idi zii da'a'a
wananaa zo'o, tuukii wadopitan. Mazan aonaa
wamawaka'azon dau'ati'o mani kaiwuru'u

wadopitanuz, mazan waaipan naa pa'an
wananaa wuru'u baiatina'oraz pana'ada-kao
pa'ina'o nanai di'iti aona'oraz umawakauzon.
5 Mishi na'apa'o wuru'u Tominkaru aipanuz
papa'inaadan wananaa. Uruu idi'o uzaamatan
na'iki usaabaan waunao. Na'iki Tominkaru taa
paDoronaa wa'ati, uruu ida'an kizi waaitapan
mishi'o nii wuru'u usha'apatanuz wa'ati
aimaakan na'apa pakian kawana'ati.

6 Ukau'an ma'ozaka wataapan wanyukunuu,
waaitapan idi mishi'o nii utaan pa'ina'o
wananaa nii, mazan wamashaapan idi zii
wananaa zo'o, aona'o nii zii wamashaapan
wanaobanaa Jesus tuma.
7 Mazan tuukii wamishidapan uruu,
wamatukapakan pu'u padamatazu.
8 Mazan õkian kawan, waaitapa mishi'o nii
utaan pa'ina'o wananaa nii, uruu idi kaimana'o
nii zii wa'ati waso'otinan di'oraz wananaa aia'a,
wamashaapa an kizi'i naa pa'an Jesus tuma
aokazi iti.
9 Ukau'an powa'a zii ipai ba'oran kida ai,
waaipan wamashaapan kaimana'a naa u'ati,
karikaonan kizi ukonaukiitinan wadau'an,
wakakupan pu'u zii kai wananaa ida'a, oo
wa'aonaan pu'a'a naa wananaa ai, wa'aokazi'ian
pu'a'a naa.
10 Usha'apanum kau'an ipai waunao
mishidainao, wakadishita-kida-kao nii Christ
kanaapu iti ukootowapa-kizi ii. Na'iki ipai'o nii
wakawinipinaata-kao washa'apatanii kida
kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, kaimana'o oo

dikauda'o.*

Kaimanaaka-karu Tominkaru tuma Christ ida'an

11 Tuukii wakichana'ikin washa'apatan
dikauda kida'o aimaakan Tominkaru awun za'a.
Uruu idi'o wakakinaotan pidannao tuukii,
ĩmishida kizi Tominkaru paradan. Tominkaru,
uaitapanii mishi'o wuru'u wakowaadapanuz
paparadan unao ati. Na'iki na'apa kapam õaipan
uaitapan, mishi'o wuru'u wakaudinanuz
Tominkaru ati.
12 Mazan aonaa wa'atadinpan mani oo
wamanawun-tinpan mani unao ati kaiwuru'u
wana'apanuz. Mazan waaipan pa'an uaitapan
na'iki umishidan wakuwaa, u'atadinapa kizi
wadau'an, na'iki uaitapa kizi na'apam udako'atin
pidannao paradan dakoopainaouz waunao.
Tuukia'oraz ĩatadinpan pasha'apaapanii
aimaakan kida ida'an, mazan ĩnyukunuu ii aonaa
mishi'o mani ĩmarainpan Tominkaru.
13 Pabi'i kida ĩnao, ĩkian wadau'an wazowau
madorona'o. Una'apan an mishi, aonaa
usha'apan, watukapa-kao madorona'o kawan,
mazan waaipan idi'o pa'an Tominkaru
konaukii-kida-kao. Mazan unao tukapan an
aonaa wamadoronan, kaimana'o wuru'u, unao
ati'o mishi wuru'u wakaudinanuz,
wakaminka'uta'azon idi unao.
14 Mishi'o wuru'u Christ marainpan waunao
udawun iti, uruu idi'o wuru'u wakaudinanuz
kaikapa'a. Usha'apanum kau'an waaitapa mishi
Christ mawakan ipai pidannao oian dikin ii.

---

* **5:10** Putukapa 1 Corinthians 3:13-15.

Uruu idi Tominkaru tukapan ipai waunao
mawakainaou'u naa oii-karu ai.
15 Jesus mawakan idi ipai pidannao ati,
ukau'an pidannao mishidainaouz uruu, aona'a
naa turuu ĩmashaapan paaipan kawana'ati. Mazan
ĩsha'apatin kizi soo Christ aipan kawana'ati, uruu
mawaka'oraz na'iki kadishita'oraz
pamawaka-kizi iki ĩdikin ii.
16 Ukau'an aizii aona'a naa powa'a wadi'itapan
pidan, pidannao mamishida-kainaouz Christ
di'itapan kawan pidan. Mishi na'apa kowas
wataapauzon Christ kiwiin. Mazan aizii aonaa
powa'a wataapan uruu na'apa.
17 Usha'apanum kau'an pidan zaamatina'o
Christ ida'ati, pa'inaada-kariwai'i naa ukaduz,
na'iki wuru'u kiwiitapa kida'oraz ukaduz
mainaabata-kaoa'a naa. Mazan pa'ina'ora'a naa
pa'an kaduzui taa-kao u'ati.
18 Soo Tominkaru wuru'u pa'inaada'oraz
pidannao na'apa. Uruu Tominkaru wuru'u
kaimanaaka-kida'oraz waunao patuma Christ
mawakan ida'an. Na'iki uruu zaamatanii
waunao kaudina'o nii, kowaadapa'o nii pidannao
ati, kaimanaaka-karu dau'an Tominkaru tuma.
19 Na'iki wakowaada kizi pidannao ati
Tominkaru kaimanaaka-kida'azon ipai pidannao
patuma, Christ mawakan ida'an. Aizii ĩnyukunuu
na'apan an, ipai'o nii umarina'atan ĩ'oian, na'iki
ukaimanaakan nii ĩtuma. Uruu kuwai wuru'u
Tominkaru dyuudaniaz wakowaadapan
pidannao ati.
20 Ukau'an waunao wuru'u kadishita'oraz
Christ ati, parada'o nii pidannao kanaapu ati.
Mishi Tominkaru kaiwaan waunao

paparada-kinaa nii ma'ozaka unao ati. Uruu idi
Christ aipan kawana'ati, wakia'azon u'ati
ma'ozaka'o ida'an umishida wuru'u wakuwaaz,
ukaimanaaka kizi'i naa powaa iti Tominkaru
tuma.
21 Tominkaru aipan ati, ipai wa'oian
kaboota-kao Christ di'iti, uruu idi Tominkaru
tukapan Christ oia'o kawan, umasha'apatakan
pu'u oia'o. Upataka'uta-kao atii uzowii-kao,
wa'oian dikin ii. Uruu idi Tominkaru tukapan
waunao kaimanainao kawan Christ ida'an.

6

1 Wakaudinan idi baokopa Tominkaru tuma,
wakakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an. Aonaa
umanyukunuuta'ana'a Tominkaru kaimananuz
u'ati.
2 Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan
saadinpa'o kiauzonu'u,
“Kaina'a'o nii zii kamoo kaawan.
Uruu dono upishaan an ukaminka'uta-kao
utoriinpan ida'an õ'ati,
õdako'atin nii unao
na'iki uruu dono õkazannaatan nii unao.”
Uabata, aizii kaawa'a naa wuru'u kamooz, kai'i
naa Tominkaru kaminka'uta'azon unao, kai'i naa
pa'an ukazannaapan.
3 Aonaa waaipan waawautapan pidannao
ĩmishidan ai kaimana'o kuwai, washa'apaapan
ida'an dikauda kida'o aimaakan. Aonaa
wadakoapa-kida'azon kaimana'o kuwai wuru'u
wakowaadapaniaz.
4 Mazan waaipan pa'an watukapa-kidan
mishi'o Tominkaru poitorunao waunao, ipai
waparadan na'iki washa'apatanii kida ida'an:

wabaiatan ida'an dadara kida'o aimaakan
wakaudin-kizi ii aka, na'iki wabaiatan ida'an
kasha'ora kida'o wakaudin-kizi dikin ii, mazan
upu'u aonaa wamarina'atan wakaudin-kizi.

5 Panaadon waba'izii-kao, na'iki
wakaboota-kao taraa-kizai iti; panaadon
pidannao to'oradinan wa'ati kichana'iki-kia'o
ida'an. Na'iki wakaudinan dadara wazamazin
bii'i. Panaadon aonaa wada'awun wakaudinan
wamizainan pu'u.
6 Watukapa-kida mishi'o Tominkaru
poitorunao waunao: wataapinan ida'an kaiman
ipai oia'o ai. Na'iki waaitapan ida'an mishi'o
kuwai wuru'u Tominkaru di'iki'oraz; na'iki
wamadopiidakan ida'an wanyukunuu; na'iki
wakaimanan ida'an pidannao ati; na'iki
watukapa-kidan ida'an wakamarainapanun
tuukii. Na'iki Kaimana'o Doronaa kaminka'utan
ida'an waunao;
7 na'iki wakowaadapan ida'an mishi'o kuwai;
na'iki Tominkaru ma'ozakadan ida'an
wanyukunuu. Washa'apata ipai aimaakan
kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati,
uruu wakaiwaa waawautinapa-kinaa nii
watarubanao ai, na'iki wamizaataaka-kinaa nii
ĩtuma.
8 Mazan upu'u wakaudinan wanaubaa-kao
pu'u oo wazon-kida-kao pu'u; waunamunaa
abata-kao pu'u dikauda oo kaiman; wakuwaa
mishiin pu'u na'iki usakitapan pu'u, mazan
upu'u wadakota-kao mariidinauzonao nii.
9 Aitapa-kariwai waunao na'iki wakuwaa
kaimanaiman, mazan upu'u aonaa waunao
na'iki wakuwaa kida umishida-kao.

Wazowia'azoo-kao pu'u, mazan upu'u zii
wakakupan; waba'izii-kao pu'u tuukii mazan
upu'u aonaa wazowii-kao.
10 Wakasha'oradauta-kao pu'u, mazan upu'u
wakonaukiitinan. Mapuraatanu'o mishi waunao,
mazan upu'u waunao ida'an iriba'o nii pidannao
kasha'apauzin Tominkaru di'iki. Aonaa mishi
washa'apauzinii da'a'a, mazan upu'u ipai
aimaakan Tominkaru di'iki'o wa'idiwau wuru'u.

Umarainapa kizi waunao na'apa wamarainpan kawan unao

11 Mishidainao õmarainapaniinao, Corinth
sannao, mishi'o tawuru'u waparadan kida unao
ati'oraz. Wakowaadan unao ati tuukii
wamarainpan unao.
12 Aonaa na'apainim zii wamanaudapakan
unao, mazan unao pa'an wuru'u
manaudapa-ka'oraz waunao.
13 Aizii õparada'azon unao ati na'apa õdainao
ati'o kawan, uda'ata'a naa unyukunuu wa'ati,
umarainapa kizi'i naa kapam waunao.

Aonaa kizi mamishida-kainao kaduz tamakapa-kao

14 Mana'a ukaminauda'utina'ana'a wunao idi'i
mamishida-kainaouz Jesus. Turuu mooko
mishidainao Jesus mashaapainaouznaa kaiman
patumaakadinan oia'o pidannao tuma, wuru'u
naudapainaouz pasha'apaapan oii kida'o
aimaakan? Oo turuu mooko kanada'o
baokopatinpan maruta'o tuma?
15 Na'apa mooko Christ nyukunuu Satan
sha'apaapanii kida dau'ati? Turuu mooko

mishidainao nyukunuu na'apataakan
mamishida-kainao sha'apaapanii dau'ati?
16 Turuu mooko toma-kariwai tominkaru
taapa-kao oo na'aka-kao Tominkaru
umanawunu'oraz dapu iti? Aizii wuru'u
waunaouz, Tominkaru karikaonanu'oraz
ukakupan, udapu wuru'u wananaaz,
umashaapan idi wanyukunuu ii. Kaikapa sha'atii
Tominkaru paradan saadinpa'o kiauzon:
"Õmashaapan nii õpidanannao ida'a
na'iki aona'o nii õmuudinpan ĩ'ai.
Õgaru'o nii ĩTominkarun nii
na'iki ĩnaou'o nii õpidanannao nii."*
17 Uruu idi Naobanai Tominkaru kian ĩ'ati,
"Umuudina'a naa na'iki ubuutina'a naa oiainao
ai.
Mana'a upishata'ana'a oo usha'apaapa'ana'a
oia'o
na'iki dikauda kida'o aimaakan,
umasha'apatakan an na'apa kida'o,
õdapaapan nii unao."†
18 "Õgaru'o nii unao daru nii,
na'iki ipai unao daonaioranao na'iki zunnao,
õdainaou'o nii unao,
Naobanai umanawunu'oraz kian."‡

7

1 Mishidainao õmarainapaniinao, uabata
na'apam Tominkaru kowaadan pazaamata'azon
waunao paudainao nii. Ukau'an aizii wamuuda'a
naa ipai oia'o wuru'u pataka'ua'oraz wananaa oo

* **6:16** Leviticus 26:12; Ezekiel 37:27 † **6:17** Isaiah 52:11 ‡ **6:18** 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13

wadoronaa. Mishi kizi'i naa pa'an wamashaapan kaiman, na'iki wakichana'iki washa'apaapan ai oia'o, Tominkaru awun za'a, wamashaapa kizi'i naa ma'oiaka-daun uaipan kawana'ati.

Paul konaukian

2 Ukaimanda'a naa shoman unyukunuu wa'ati. Aonaa kanom washa'apatan dikauda'o nii unao ati. Aonaa wapataka'uan wuru'u umashaapanuz kaiman Christ ati, na'iki aonaa wakazaapan puraata oo aimaakan kida u'ai.

3 Aonaa õba'azootin-kida'azon mani unao kaiwuru'u õna'apanuz u'ati. Na'apa õkiauzon kawan u'ati, tuukii wamarainpan unao, na'iki karikaonanu'o nii wataapan unao wanyukunuu ii, wakakupan pu'u oo wamawakan pu'u.

4 Õaitapa mishi'o wuru'u unao mishidanuz Christ, uruu idi õkakuwaapan umanawunu'o ida'an umishidapan dau'u. Uruu ida'an tuukii uma'ozakadan õnyukunuu. Aizii tuukii õkonaukian wabaiatan pu'u kasha'ora kida'o na'iki to'ora-karu, mazan upu'u tuukii õkonaukian.

5 Aizii wakaawan dono'o naa Macedonia ati, aonaa wasookapan kaiman. Ipai wamako-kizi kawana'ati wabaiatan to'ora-karu na'iki wakakuwaatinan towauda'uta-kao. Wanyukunuu kasharuapa-kao pu'u, kaina'a zii kaziwa wadi'itinpan ipai unao dau'an.

6 Mazan Tominkaru konaukiidauzoz pidannao nyukunuu ĩkasha'oran dono, ukonaukiida waunao Titus kaawan idi wa'ida'ati.

7 Tuukii manawun wakonaukian Titus kaawan idi. Mazan powa'a zii wakonaukian waabatan idi Titus kowaadan kaiman utaapan na'iki

udapaapan uruu. Na'iki ukowaada õ'ati tuukii unao tukapa'azon õgaru. Na'iki tuukii unao kasha'oran ukasha'oradan dikin ii õnyukunuu. Na'iki ukowaada kapam tuukii udi'itinpan ukaminka'uta'azon dau'an õgaru. Uruu idi õkonaukian udawun iti manawun.

8 Õkasha'orada mani mishi unao õsaadanii kida õparadan ida'an, mazan aizii kaiman õ'ati õsaadanuz. Õgaru na'apa kasha'ora'aka'o kapam õnyukunuu õsaadan idi na'apa unao ati. Aizii ukowaada-kao idi õ'ati mishi unyukunuu kasha'ora'akan masakauda'u õkaaritan aitaa-kao dono u'ati.

9 Uruu idi aizii tuukii õkonaukian, mazan aonaa õkasha'oradan idi'o mani, mazan õkonaukian ukasha'ora-kidan idi usha'apatan wuru'u oia'oraz aimaakan, na'iki umarina'atan idi wuru'u usha'apaapanii kidaz. Na'apa'o kasha'ora-karu wuru'u Tominkaru aipaniaz, uaipan idi wa'ati-karu pa'ida'ati. Ukau'an aonaa wakaziwan unyukunuu wasaadanii wakaaritan ida'an, mazan wakaminka'uta pa'an unao.

10 Pidan mishi'o ukasha'oran pasha'apatanii oia'o dikin ii Tominkaru aipan kawana'ati, mishi'o nii umuudan na'iki utanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. Uruu idi Tominkaru mainaabatan nii u'oian u'ai, na'iki ukazannaatan niizu. Ukau'an aonaa turuu wakasha'ora-kidan wuru'u na'apa'oraz kasha'ora-karu. Mazan pidan kasha'ora'o padamata pa'oian dikin ii, mazan upu'u aonaa uwa'atin oo utukapa-kidan zoobaba panyukunuu kasha'oran Tominkaru ati pasha'apaapan dikin ii oia'o, aona'o nii Tominkaru kazannaatanuz, mazan

ukaboota-kao nii karikaonanu'o
pataka'utin-kizai iti pa'oian dikin ii.
11 Mazan wuru'u kasha'ora-karu Tominkaru
aipan kawana'ati'oraz, pidan ikoda uruu ida'an
panyukunuu ma'ozaka-kinaa nii. Uruu idi'o
wuru'u sariapa unao di'itinpa'akan, na'iki tuukii
uaipa'akan usakitapadan wuru'u pidan
oiainapanuz. Na'iki sariapa uto'ora'akan
umamashaatakan idi wuru'u oia'o
sha'apaapa-kaoaz. Sariapa utarian, uaitapa'akan
idi'i naa Tominkaru pataka'utan nii pidan
umamuudakan an pasha'apaapan oia'o. Sariapa
uaipa'akan õmorowautapan oo õmakon u'idi'iti.
Sariapa uaipa'akan õaitapan tuukii
unyukunuitapan õgaru. Uruu idi sariapa mishi
upataka'utan pidannao wuru'u sha'apatainaouz
oia'o, na'apa õparadan kawana'ati. Wuru'u
usha'apatanii kidaz ida'an utukapa-kida mishi'o
aonaa ubaokopatinan oia'o sha'apaapa-kao
dau'ati.
12 Aizii tawuru'u õsaadanuz kaarita unao ati,
aonaa õaipan mani upataka'utan wuru'u
sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan, oo
õsaabaa-kinaa ni'o mani pidan nyukunuu wuru'u
kasha'orada-kariwaiz. Mazan õsaadan õkaaritan
na'apa, õaipan idi'o udi'itinpan na'iki
utukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi
umarainpan na'iki uizo'atin waparadan.
13 Uruu idi tuukii wanyukunuu
ma'ozakadinan.

Powa'a zii wakonaukian watukapan idi Titus
kaawan konaukii unao di'iki. Kaiman
unyukunuu ukaawan dauna'an unao di'iki,
aonaa powa'a ukaziwadapan panyukunuu unao

dau'an.
14 Umanawunu'o da'i õkowaadapauzon unao
dau'an Titus ati. Kaiman õ'ati aonaa
uba'azootin-kidan õgaru u'ati. Na'apa
wakowaadapauzon kawan mishi'o kuwai unao
ati. Na'apa'o da'i wakowaadauzon Titus ati
mishi'o kuwai unao dauna'an. Aizii
utukapanka'a naa unao kaduz, na'apa mishi
wakowaadan kawan u'atiz.
15 Tuukii Titus marainpan unao, pakawan
unyukunuitapan pataapa-kao kaiman
umanawunu'o Tominkaru poitoru nii, na'iki ipai
uizo'atin uparadan na'iki kaiman utaapan uruu
umakonkan dono unao di'ii. Uruu idi powa'a zii
manawun umarainpan unao.
16 Õgaru na'apa, tuukii õkonaukian usha'apanum
kau'an õaitapa na'iki õmishida kaimana'o nii unao
sha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.

8

Mishidainao taan puraata

1 Wamin-mishidannao, wakowaada'azon unao
ati na'apam mishidainao Macedonia iainao
sha'apatinan, Tominkaru kamunanun idi tuukii
ĩ'ati.
2 Mamishida-kainao to'orainpan pu'u ĩ'ati,
mazan upu'u konaukii ĩmashaapan. Na'iki ĩikodan
pu'u masakauda'u puraata mazan upu'u tuukii
ĩkataanu'uzon.
3 Õaitapa na'iki õtukapa dobata kida ĩtaan
puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki.
Aonaa dyuuda-kariwai mani ĩtaan na'apa, soo
panyukunuu aipan kawana'ati'o.

4 Kaziwa ĩpishaan waunao powa'an kida,
usha'apanum kau'an tuukii ĩaipan pataan
puraata pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao
wuru'u Jerusalem iainaouz.
5 Na'iki aonaa wazauda-kidan ĩtaan dobata kida
puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki.
Mishi'oraiman kiwiin pataan ua'ii puraata,
ĩtaainan Naobanai Jesus ati. “Kanom puaiapanii
washa'apatan, washa'apatan nii,” ĩkian.
Udauna'an ĩwa'atin wa'ida'ati, na'apa kapam
ĩtaainan wa'ati. Ĩkian, “Kanom uaiapanii
washa'apatan, washa'apatan nii.” Usha'apanum
kau'an ĩaitapa Tominkaru wuru'u aipa'oraz
ĩsha'apatinan na'apa.

6 Tuukii wapishaan Titus makon unao di'iti.
Uruu kiwiini'o usakadan patominapa-kidan
unao puraata taa-kao dau'an. Ukau'an marii
kizi'i naa ukaminka'utankan unao baokopatan
puraata, tawuru'u unao kowaadaniaz kiwiini'o
dono utaa'azon ukaminka'uta-kinaa nii ba'oran
mishidainao.
7 Aizii unao, ipai'i naa uaitapan kaiman kida'o
aimaakan sha'apata-kao dau'u. Tominkaru aipan
ati tuukii umishidapan, uaitapa ukakuwaapan
kaiman. Na'iki kaina'a aitapa-kinai Tominkaru
di'iki'o unao ida'a. Na'iki tuukii unyukunuu
dyautan usha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o
aimaakan. Na'iki tuukii umarainpan waunao.
Ukau'an na'apa kizi minziiwa na'iki konaukii
utaan puraata dyuuda-karu nii mishidainao
di'iti.
8 Aonaa õdyuudan mani utaan puraata
kaiwuru'u õna'apanuz u'ati. Mazan õtukapa'azon

mishi'o wuru'u ukamarainapanuz, ba'oran mishidainao kawan, konaukia'oraz ĩtaan puraata pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao Jerusalem iainaouz.
9 Unao, uaitapa na'apam wanaobanaa Jesus Christ tuukii ukamunanban na'iki ukamarainapanun, na'iki kaina'a umanawun aimaakan kida u'ida'a aokazi ii, mazan upu'u uwa'akanuz, umashaapa'anan imi'i baara ati, upataka'utinan uaipan idi pakaminka'utan waunao, wazaamata-kinaa nii wuru'u umanawunu'oraz taa'azoo-kao wa'ati.
10 Ukau'an, õkia'azon unao ati puraata taa-kao dau'an: kiwiitapa'o wunu di'ii, unao sha'atii kiwiini'o usakadan utaan na'iki uzaamaapan puraata taa-karu ni'o ba'oran mishidainao ati, uruu dono tuukia'o sha'atii ukataanu'uzon.
11 Ukau'an aizii, ubaokopata'a naa ipai wuru'u utaanii kidaz puraata, uipaida kizi'i naa wuru'u usakadaniaz usha'apaapan kiwiitapa'o wunu di'ii. Utukapa-kida kizi mishi konaukii na'iki minziiwa utaan upuraatan usakadinan iki'o atii utokon iti. Utaa kizi puraata upuraatan diri'in kawana'ati kida.
12 Aizii utaan an aimaakan konaukii na'iki minziiwa, diri'i'o di'iki oo masakauda'u'o di'iki, na'apa'o wuru'u Tominkaru naubaaniaz. Aonaa Tominkaru zaamatan aimaakan pidan ai u'aonaan pu'u manawun u'ida'a.
13 Kaiwuru'u õkianuz na'apa, aonaa õdyuudan mani utaan dobata puraata, uruu idi ubaiatan naa mani uzamazin ba'orainao kawanyukunun pu'u. Mazan marii kizi patumaaka oo na'apa kida kizi pidan kawanyukunun.

14 Unao ida'a kai kaina'a dobata aimaakan oo
puraata. Ukau'an turuu ukaminka'utan ba'oran
mishidainao. Aizii na'apainim
umawanyukunuitan dono, na'apa'o nii kapam
ĩkaminka'utan unao. Ukau'an na'apa kida'o nii
ukaminka'uaakan.
15 Na'apa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz
Tominkaru kaaritan ida'a kaikapa'a: "Pidannao
kasaba'uka'o diri'i wanyukunui, aonaa ĩtaapan
diri'i manawun wanyukunui. Pidannao
kasaba'uka'o masakauda'u wanyukunui, aonaa
wanyukunui awutan ipai manawun ĩ'ai."*

Titus na'iki uminauda'unao

16 "Kaiman manawun," õkian Tominkaru ati
Titus dau'an, usha'apanum kau'an Tominkaru
aipan ati tuukii umako'ozon na'iki
ukaminka'uta'azon unao na'apa õgaru kawan.
17 Uruu idi wadyuudan nii uruu, mazan aonaa
wadyuudan idi'o mani karikaonan wuru'u
umako'ozoonuz, mazan tuukia'o udi'itinpan
pamako'ozon dau'an koshan unao di'iti. Uruu idi
tuukii ukonaukian padyuuda'azoo-kao idi.
18 Wadyuudan nii bauda'apa mishida'o
daonaiora utuma, ipai mishidainao aitapa uruu
kaimana'o utominapa-kidan na'iki ukowaadan
Kaimana'o Kuwai.
19 Na'iki uruu mishidainao zaamata mako'o nii
watuma Jerusalem iti, wana'akan dono'o naa
puraata wuru'u unao taanii kidaz. Kaiman
waaipan wana'akapan wuru'u puraataz,
wakawa-kida-kiziz pakawan na'iki patumaaka
mishidainao di'iti, Jerusalem iainaouz. Marii kizi

* **8:15** Exodus 16:18

ĩkonaukii-kidan Naobanai Tominkaru, na'iki ĩtukapa kizi mishi tuukii wakaminka'uta'azon ĩdyaun.

20 Aonaa waba'azootina'azon wana'akan dono
wuru'u dobata'oraz puraata unao di'iki.
21 Wadi'itapa nii kaimanaiman na'apam nii
wana'akan wuru'u puraataz. Kaiman waaipan
washa'apatan aimaakan Tominkaru awun za'a
na'iki pidannao awun za'a kapam.

22 Kaina'a zii ba'oran wakowaada'azon u'ati.
Wadyuudan nii bauda'apa'a naa daonaiora
mishida'o Titusnao tuma. Ipai waunao
waaitapanii uruu kaimana'o, na'iki dyauta'o
pasha'apatan dau'ati kaiman kida'o aimaakan
Tominkaru ati. Tuukii unyukunuu
ma'ozakadinan uabatan idi unao dyuuda'azon
puraata ba'oran mishidainao di'iti.
23 Aizii kanom pishaan an Titus dau'an,
ukowaada ĩ'ati uruu kaimana'o pidan na'iki
õmin-kaudinan, kowaadapa'o kaimana'o kuwai
õtuma ipai amazada kawana'ati na'iki unao
di'ii'aka. Aizii pa'i ĩpishaan dono unao wunao
dau'ana'a ba'oran daonaioranaouz, ukowaada
ĩ'ati mishidainao zaamatanii ĩdyaun mako'o nii
Titus tuma. Usha'apanum kau'an ĩkaudin-kizi
kawana'ati ipai pidannao konaukii-kidan Christ
ĩdau'an.
24 Ukau'an, utukapa-kida ukamarainpanun
wunao ati'i dyuuda-kariwainaouz. Marii kizi
ba'oran mishidainao, ba'oran wiizai iki kidainao
abatan mishi'o mishi wuru'u unao
kamarainapanuz na'apa wakowaadan kawan
ĩ'ati.

9

Puraata zaamata-kao mishidainao ati'o Jerusalem ii

1 Aizii puraata zaamaapa-kao dau'an
Jerusalem ia'o mishidainao kaminka'uta-kinao
ni'oraz, aonaa kanom ni'i naa õsaadan u'ati
udau'an.
2 Usha'apanum kau'an õaitapa unao tuukii da'i
ukamunanu'uzon, utaa'azon ida'an puraata.
Uruu ida'ana'o da'i tuukia'o õ'atadinpauzon
unao dau'an, karikaonan õkowaadapan
mishidainao ati, wuru'u Macedonia ainaouz,
unao taa'azon dau'an puraata. Õkowaada ĩ'ati
unao Achaia iainao mishidainao, usakada'a naa
pa'an uzaamaapan puraata kiwiini'o wunu
di'ia'a naa. Ĩabatan idi unao zaamaapan naa
puraata udyuudan nii, sariapa ĩna'apatan
panyukunuu kapam puraata taa-kao dau'an.
3 Mazan upu'a'o nii õdyuudan Titusnao
wamin-mishidannaouz unao di'iti. Panaadon
aonaa zii uturuudinan uzaamaapan puraata,
õkowaadapan pu'a'a naa udau'an ba'orainao ati
umanawunu'o ida'an, õkowaadan kaina'a'a naa
pa'an uzaamatanii puraata kida kiwiini'o wunu
di'ii. Ukau'an mishi kizi'i naa uipaian usaabaan
wuru'u puraata kidaz na'ii, na'apa õkowaadan
kawan ba'oran mishidainao ati.
4 Tuukia'o nii õba'azoipan, unao na'apa kapam
powa'a'o nii zii uba'azoinpan, mishidainao
Macedonia ikiinao kaawan an õtuma unao di'iti,
aonaan dono zii uipaian uzaamatan puraata
ukowaadaniaz utaa'azon mishidainao Jerusalem
iainao ati.

5 Uruu idi'o wuru'u õdyuuda'azoonuz
wamin-mishidannao kiwiitan wa'ua'ati, ĩsaabaa
an kizi'i naa ipai puraata wuru'u unao taanii
kidaz naa. Uruu ida'an kizi ba'oran mishidainao
tukapan mishi'o wuru'u minziiwa utaan puraata,
aonaa upishauta-kao idi'o mani karikaonan.
6 Unyukunuitapa kizi pa'i di'oraz
parada-karu'u: Pidan paowa'o masakauda'u
uudai, masakauda'u'o nii kapam upaoriba aka.
Mazan pidan paowa'o diri'i uudai, diri'i'o nii
kapam upaoriba aka.
7 Ukau'an ipai unao, uaitapa kizi na'iki
udi'itinapa kizi uaipan ati kida na'apam nii utaan
puraata, aonaa kizi utaanuzu umarainan bii an
oo udyuuda-kao idi mani karikaonan.
Usha'apanum kau'an Tominkaru marainapa
pidan wuru'u konaukia'oraz utaauzon
aimaakan.
8 Na'iki Tominkaru turuu utaan dobata
aimaakan u'ati. Uruu idi karikaonanu'o nii
aimaakan kaina'an u'ida'a, atii kaina'a'o nii zii
uwa'akun kida utaan nii na'iki
uka'idiwauta-kinaa nii ba'oran mishidainao,
wuru'u aona'oraz aimaakan nii ĩ'ida'a.
9 Na'apa usaadinpan pidan kataanu'o dau'an
Tominkaru kaaritan ida'a:
"Karikaonanu'o nii utaan aimaakan dobata
pataka'utinainao ati,
na'iki karikaonanu'o nii ukaimanan na'iki
ukamunanun nyukunuitapa-kao."
10 Aizii Tominkaru taa'oraz paoribai uuda
pidan paopauzo ati na'iki wanyukunui kida ipai
pidannao ati. Na'apa'o nii kapam utaan
aimaakan unao ati, na'iki powa'a'o nii zii utaan

dobata aimaakan kida unao ati. Na'apa kizi
kapam unao dobata kizi ukaminka'utan
pidannao, na'iki powa'a'o nii Tominkaru
tuubarudan wuru'u kaimana'oraz aimaakan
usha'apaapan.
11 Karikaonanu'o nii Tominkaru taan diri'i
aimaakan oo wanyukunui unao ati, karikaonan
kizi kapam ukamunanun utaan ida'an
aimaakan, wunao ati'o aona'oraz kanom ĩ'ida'a.
Aizii wakaawa-kidan dono wuru'u utaanii kidaz
puraata, iriba'o nii pidannao konaukii-kidan
Tominkaru udau'an.
12 Aizii wuru'u usha'apatanuz aimaakan
kaikapa'a, wuru'u udyuudanuz puraata,
dya'utam aimaakan sha'apan: ukaminka'utan
Tominkaru pidanannao, na'iki tuukia'o nii
manawun Tominkaru konaukii-kida-kao.
13 Usha'apatan ida'an aimaakan kaikapa'a,
utukapa-kida mishi'o ukamarainpanun na'iki
mishi'i uizo'atin Kaimana'o Kuwai Christ
daua'oraz. Uruu dikin ii tuukia'o nii mishidainao
konaukii-kidan Tominkaru unao dau'an.
14 Uruu idi konaukia'o nii ĩtoriinpan Tominkaru
ati unao dau'an, ukaminka'utan idi dobata
ĩdyaun, Tominkaru kamunanun idi unao ati,
utaan idi kamunanuaba-karu unyukunuu iti.
15 Na'iki marii kizi wakonaukii-kidan
Tominkaru tuukii, usha'apatan idi umanawunu'o
aimaakan wa'ati. Aonaa waaitapan na'apam naa
wakian umanawunun dau'an.

10

Paul pa'an Tominkaru zaamatanii kakuwaapatina'o nii

1 Õgaru Paul, tuukii õparada'azon unao ati
kaimana'o ida'an, na'apa Christ paradauzon
kawan. Aonaa õto'oran bii a'o mani õparada'azon
unao ati. Mishi kaina'a pabi'i kida unao kian
õdau'an, “Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan
ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan
uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i,
aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu
ati,” ĩkian.
2 Aizii õkia'azon unao ati ma'ozaka'o ida'an,
upana'ada'a naa wuru'u udi'itinapanuz dikauda
kida'o dau'u, aonaa kizi õparadan unao ati
ma'ozaka'o ida'an õkaawan dono u'idi'iti. Mazan
na'apa'o õdi'itinpan õparada'azon dau'an
ma'ozaka'o ida'an wunao ati'i dakotainaouz
wamashaapan na'iki washa'apatinan
mamishida-kainao kawan.
3 Na'apa mishi waunao mashaapan da'a'a imi'i
baara'a ipai ba'oran pidannao kawan, mazan
aonaa wamizaataakapan kadakotin-kidainaouz
waunao tuma, mamishida-kainao
mizaataakapan kawan.
4 Wuru'u mizaataaka-kinai wakaiwaapanii
kidaz aonaa pidannao imi'i baara sannao
kaiwauzonii kawanu'o mani, mazan
umanawunu'o mizaataaka-kinai Tominkaru
di'iki'o. Uruu ida'an turuu wamainaabata-kidan
Tominkaru taruba ma'ozakatinapa-kizi. Na'iki
uruu ida'an turuu wamashaatan pana'iti'o
kadakotin-karu Tominkaru paradan ai,
5 na'iki turuu wamainaabatan u'ida'an wuru'u
pidannao atadinapa-kinaa kidaz, ĩawautapa-kinaa
kidaz pidannao ĩaitapa'azon Tominkaru
dau'ana'o kuwai. Na'iki uruu ida'an turuu

kapam watanawatan pidannao nyukunuu kashadamikinao, ĩizo'ati kizi Christ paradan.

6 Aizii unao tukapa-kidan dauna'an mishi'o uizo'atin na'iki uda'ana'azon Christ, uruu dauna'an wakakinaowan nii ma'ozaka'o ida'an wunaou'u aona'oraz ĩizo'ati'izon Christ kakinaori.

7 Unao tuukii umishida'akauzon sha'apa'oram pidan paradan, aonaa udi'itapan kiwiin wuru'u ĩparadan kidaz. Unao bii'i kaina'a pidannao, ĩkian ĩnao mishi'o pa'an Christ poitoru manawun. Marii ĩdi'itapan wuru'u pamishidapanuz, ĩtukapa kizi, na'iki ĩaitapa kizi waunao mishi'o kapam Christ poitoru, na'apa ĩnao kawan.

8 Dobata mishi õatadinpan Tominkaru taan dau'an umanawunu'o kaudin-kizai õ'ati, mazan aonaa õkiba'azoo-kidan õatadinpan. Usha'apanum kau'an utaan õ'atizu õkaminka'uta-kinaa ni'o unao, umishidapa kizi powa'a zii, aonaa õwaota-kida-kinaa ni'o mani unao umishidapan ai Christ.

9 Mazan aonaa õtarii-kida'azon mani unao kaiwuru'u õsaadanuz õparadan kaikapa'a.

10 Kaina'a pabi'i kida unao, ukian õdau'an, "Tuukii uma'ozakatinpan pakaaritan ida'an, mazan ukaawa'akan dono wabii ati, aona'o nii uka'iitauan paparadan wa'ati ma'ozaka'o ida'an."

11 Mazan õaiapa wuru'u pidan na'apa'oraz uparadan aitapan ipai wuru'u wasaadanii kidaz waparadan wakaaritan ida'a, na'apainim wakaawan dono unao di'iti mishi'o nii washa'apatinan na'apa wakian kawan wakaaritan ida'a.

12 Waunao aonaa wapatumaaka-dina'azon
wakaudin-kizi ida'an wunao tuma'a
dakotinpainaouz umanawunu'o Christ
poitorunao nii ipai ba'orainao ai. Mazan wuru'u
ĩdakotinapanuz umanawunu'o Christ poitoru nii,
pa'ida'a'o karikaonan, uruu idi ĩabatinpan
umanawun nii. Mishi'oraiman maaitapin-ka'o
pidannao wuru'u na'apa'oraz ĩdi'itinpan.

13 Waunao, aonaa turuu wa'atadinpan na'apa.
Aonaa wa'ida'a'o mani wuru'u wakaudinanuz,
mazan wamakon soo wadyuuda-kizinao di'iti
kida'o pa'an. Usha'apanum kau'an
wakaudinanuz ipai unao wiizi ida'an Tominkaru
aitanii kawana'ati'o.
14 Uruu idi aona'o nii wamakon unao wiizi
dawun iti, aonaa wa'atadinpa'azon. Aonaan an
mani waikodinauzon unao atii uwiizi iti kotua'a
naa, turuu mani wadakota-kao atadinpainao nii.
Mazan waunao sha'atii kiwiini'o
wakaawa-kidauzon unao di'iti, Kaimana'o Kuwai
Christ daua'oraz.

15 Na'iki aonaa wa'atadinpauzon ba'orainao
sakadanii kaudin-kizai kida ida'an. Mazan
waaitapa na'iki wamishida unao mishidan nii
powa'a zii wuru'u Christ daua'oraz kuwai.
Una'apan an udarudina'o nii wuru'u
wakaudin-kizi.
16 Ukau'an turua'o ni'i naa wamakon uwiizi
dawun itinapu kida'o wiizai di'ii'aka wana'akan
Kaimana'o Kuwai, marii kizi na'ii'akainao
pidannao abatanuz. Mazan aonaa pidannao
kakuwaapatin kizi di'ii'aka'o nii mani wuru'u
wakakuwaapatinanuz. Usha'apanum kau'an
aonaa wa'atadapa'azon wakaudinan ba'oran

pidan kaudin-kizi ii aka.
17 Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru
paradan ida'a: “Na'ia'oram pidan atadinpa'azo'o
pakaudin-kizi dau'an, marii pa'an u'atadinpan
Naobanai Tominkaru sha'apatanii kida dau'an.”
18 Pidan pa'ida'a'o karikaonan udakotinpan
umanawunu'o nii, madiwautapa-ka'o wuru'u,
aonaa turuu ukuwaa mishida-kao. Mazan pidan
wuru'u Tominkaru tukapa-kidaniaz
umanawunu'o nii, turuu pa'an ukuwaa
mishida-kao.

11

Dakotinpainao apostlenao nii, mazan pana'a'o ĩkuwaa Jesus dau'u

1 Ukashaapa shoman õparadan u'ati õdau'an
kapam, na'apa ukashaapan kawan ba'oran
pidannao paradan padau'an. Uabatan pu'u
õparadan maaitapin-ka'o kawan karikaonan,
mazan upu'u õaipan uabatan õkuwaa, aonaa
uzon-kida'ana'a õgaru.
2 Tuukii õmarainan unao, na'apa Tominkaru
marainan kawan unao. Usha'apanum kau'an
aonaa õaipan upataka'uinan, kaimana'o wuru'u
õtaa'azoonuz unao Christ ati. Na'apa darui
awunuutapan kawan paudani mawuusa, uaipan
idi pataan oroo pakawan kaiman wuru ati'i
omin-mazidan ni'oraz.
3 Mazan tuukii õdopian unao dau'an,
õzauda-kidan umariida-kao nii, na'apa Satan
kowazaz-tinpauzoz, mariidan kawan Eve kotua'a
naa. Õzauda-kidan upozawata-kida-kao nii na'apa,

na'iki unyukunuu tanawata-kao kaimana'oraz umishidapan ai, na'iki uizo'atin ai Jesus daua'o kuwai.
4 Usha'apanum kau'an unao, aonaa ukashanaukii-kidan pidannao kuwaa, pana'a'oraz naa ĩkowaadapan Jesus dau'u, aonaa wakowaadapan kawanu'o mani. Na'iki sariapa uaipan uzaamata'akan doronai pana'a'o wakowaadapaniaz Kaimana'o Doronaa ai. Na'iki sariapa umishida'akan ĩkuwaa kida ĩdakotaniaz kaimana'o kuwai nii, mazan pana'a'o karikaonan wuru'u ĩkuwaa kidaz, wuru aia'a wakowaadapanii kidaz Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.
5 Mazan aonaa õ'itiiman umanawunu'o mani õ'ai wunaou'u dakotinpainaouz umanawunu'o apostlenao nii.
6 Õgaru, aonaa mishi õaitapan õparadan umanawunu'o na'iki konaunama'o ida'an, mazan õaitapa kaimanaiman wuru'u kuwai õkowaadapaniaz. Unao na'apa uaitapani'i naa kapam wuru'u kuwaiz, usha'apanum kau'an wakowaadapani'i naa unao atiz powa'an kida.

7 Aonaa õpishautan õwinipinaa unao ai õkowaadapan dono Kaimana'o Kuwai. Uruu ida'an mishi aonaa õtaapinpan umanawunu'o nii, õaipan idi pa'an unao tukapa-kao umanawunuinao nii. Oia'o sha'a wuru'u õsha'apatinanuz na'apa?
8 Panaadon õdakota-kao nii õkazaapan puraata ba'oran wiizai iki'o mishidainao ai, õmakaudinkan pu'u ĩ'ati. Mishi õzaamata ĩdyuudanii puraata õ'ati, usha'apanum kau'an õkaudina'azon idi unao ati mawinipinaa-daun.

9 Na'iki õna'iankan dono unao di'ii, õpuraatan
awutauzon, aonaa kanom ida'an õtorian õaiapanii
kida. Mazan upu'u aonaa õpishautan puraata u'ai,
mazan wamin-mishidannao Macedonia ikiinao
pa'an kaawa-kidauzo puraata õ'ati. Aonaa
õmizidin-kidan unao õpishautan ida'an mani
puraata unao ai, na'iki aona'o nii õpishaan
puraata unao ai.
10 Christ mishi'oraz uparadan, kaina'a
udoronaa mashaapan õ'ida'a õnyukunuu ii.
Ukau'an mishi'o kaiwuru'u õparadanuz. Aizii
wuru'u õ'atadinapanuz õparadan ida'an
kaikapa'a, aona'o nii õzaamatan puraata u'ai
õkianuz, aonaa turuu pidannao mashaapainao
Achaia ii aka mashaatan kaiwuru'u õparadanuz
na'apa.
11 Panaadon uzauda-kidan õna'apainpan
õmamarainapakan idi'o unao. Aonaa, Tominkaru
aitapa õmarainapa unao tuukii.

12 Mazan upu'u aona'o nii õzaamatan puraata
unao ai. Usha'apanum kau'an aonaa õaipan
pidannao dakotinpainaouz apostlenao nii
atadinpan pakian ida'an, “Na'apa wakaudinan
ĩnao kaudinan kawan.”
13 Mazan ĩnao, aonaa Christ dyuudaniinao
mani ĩkakuwaatinan. Soo ĩmariidapan karikaonan
pidannao. Ĩmainaabainpan, ĩtukapa-kao Christ
apostlennao kawan, mazan aonaa mishi'o mani.
14 Na'apa'o manawun ĩnao Satan kawan.
Na'apa sha'atii Satan mainaabainpauzon,
upana'adinan na'apa kanada'o angel, Tominkaru
di'iki'o kawan.
15 Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u

upoitorunao mainaabainapanuz, mishi'o kawanu'o ĩdyuuda-kao kaminka'uta'o nii pidannao mashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Mazan diina'iti'i, ĩpataka'uta-kao nii pana'apainpan dikin ii.

Paul pataka'uta-kao pakakuwaatinan dikin ii Christ dau'u

16 Õkia'azon koshan u'ati, aonaa õaipan utaapan õgaru maaitapin-ka'o kawan. Mazan utaapan dono õgaru na'apa, upu'u õaipan uabatan õparadan, na'apa uabatapauzon kawan maaitapin-ka'o pidannao paradan ĩatadinpan dono. Aizii õatadinpa'azon kapam masakauda'u õdau'an.
17 Wuru'u õ'atadinpa'azoonuz õsha'apaapanii kida dau'an, aonaa Naobanai Jesus paradauzon kawanu'o mani, soo pidan maaitapin-ka'o pa'an paradauzoz na'apa.
18 Mishi kaina'a iriba pidannao atadinpan, soo pasha'apatanii kida dau'an karikaonan. Õgaru na'apa, õatadinpan nii kapam õsha'apaapanii kida ida'an.
19 Aitapa'o mani mishi unao, uruu idi konaukii uabatapan maaitapin-kainao kuwaa kida.
20 Aonaa ukashanauan ĩnao, ĩtaapan pu'u unao na'apa poitorui kawan, ĩzaamaapan pu'u puraata unao ai pakaudinan winipinaa nii unao bii an, ĩdyuudautan pu'u usha'apatan soo paaiapanii kida karikaonan, ĩtaapinpan pu'u umanawun kidainao nii unao ai. Turuu mani ĩta'ikan unao uawun baara iti, aonaa na'apam ukian ĩ'ati.

21 Õgaru tuukii õkiba'azon, usha'apanum kau'an
aonaa mishi õka'iitan õtaapan unao na'apa ĩtaapan
kawan unao.
Aizii õparadan nii õdau'an, maaitapin-ka'o
paradauzon kawan. Aizii wuru'u
apostle-tinpainaouz, ĩdakotinpan umanawunu'o
nii. Õgaru na'apa, õmanawun-tinpan nii kapam ĩnao
kawan.
22 Ĩkian ĩnao Hebrewnao, õgaru na'apa Hebrew
kapam. Ĩkian ĩnao Israelitenao, õgaru na'apa Israel
san kapam. Ĩkian ĩnao Abraham dani-daunnao,
õgaru na'apa Abraham dani-daun kapam.
23 Ĩkian ĩnao Christ poitorunao, õgaru na'apa
mazan powa'a'o zii ĩnao ai.
Mishi õparadan kaikapa'a madoronaa-ziiwa
paradan kawan. Mazan mishi'o kaiwuru'u
õkianuz, õgaru powa'a'o zii õkaudinan dadara
Christ ati; mapuda da'i õkabootauzo-kao
taraa-kizai iti ĩnao ai, uruu dikin ii. Ba'oran dono
õba'izii-kao da'i tuukii kida'o ida'an ĩ'ai. Na'iki
iriba õbaiaapan kichana'iki-kia'o õkaudin-kizi ii
aka, maonapa kida õmawakauzon.
24 Iriba'a naa õbaiaapan ba'izi, baka'iau Jewnao
ba'izian õgaru, 39 ba'izi õbaiaapan baukapa'o
ĩba'izian dono õgaru.
25 Idikinau Rome ikiinao ba'izii-kidan õgaru
atamun idi. Baukapaiman pidannao zowian
padamata õgaru, ĩboowautapan ida'an õgaru kuba
kida idi. Idikinau õnaraan paran baoko ii, kanawa
zowiitinan na'iki sariapa ushazodan.
Baukapaiman kanawa shaazodan, uruu dono
õna'ian paran baoko'o bauda'apa maruta'o na'iki
bauda'apa kamoo.

26 Ipai õkakuwaatin-kizi kawana'ati, õbaiatan
kichana'iki-kia'o: õbaiaapa kichana'iki-kia'o wunu
tuubarun; na'iki õdobata kichana'iki-kia'o
pidannao koidimikinao bii an kida; na'iki
õbaiaapa kichana'iki-kii õmin-Jewnnao to'oran
na'iki Gentilenao na'apa kapam. Õdobatan
kichana'iki-kia'o bii an donoi ii aka; na'iki
õdobatan kichana'iki-kia'o mapidantaka'o
amazada ii aka; na'iki kichana'iki-kia'o paran
baoko an. Ba'oran dono õkaawan pidannao di'iti,
mazanu'oraz ĩdakotinpan mishidainao nii Christ,
mazan kichana'iki-kii ĩto'oran õ'ati.
27 Panaadon dadara õkaudinan aonaa
õda'awuuzon, õikoda-kinaa nii aimaakan õ'ati.
Ba'oran dono õbaiaapa õzamazin, õbaiaapa
õmaradakon, aonaa da'i kanom õnikan. Ba'oran
dono õbaiaapa wadidi'o, aonaa õkamichan midi
kida'o nii.
28 Õbaiatan pu'u na'apa kida'o, kaina'a zii
kaziwa õdi'itinpan ipai mishidainao Christ
dau'an, wuru'u õtominapa-kidaniinaouz pawiizi
kawana'ati kida.
29 Aizii na'apainim õikodan dono mishida'o
pidan, aona'o zii unyukunuu ma'ozakan
mishidapa-karu dau'ati, kasha'ora utaapan
õnyukunuu. Aizii õtukapan dono oia'o
sha'apata-kida-kao mishida'o pidan ati, tuukia'o
nii õto'oran wuru ati'i sha'apata-kida'oraz oia'o.
30 Aizii õatadinpa'azon an, õatadinpan nii
aimaakan kida dau'an tukapa-kida'oraz
õkakataimanan.
31 Tominkaru, wanaobanaa Jesus Daruz,
uaitapa na'iki utukapa aonaa õmariidinan mani
kaiwuru'u, uruu karikaonanu'o nii unaubaa-kao.

32 Baukapaiman õna'ian dono Damascus ii,
kaina'a King Arestas muudanii pidan udaru'o
naobanai kazowautapa'o nii amazada na'ii. Uruu
aipan pazaamata-kidan õgaru. Uruu idi
udyuudan pidannao zaudapan, ĩawunuutapa kizi
õkoditan wiizai korarannaa paniinomizinaa an.
33 Mazan mishidainao kidoapa-kida õgaru ĩ'ai,
ĩpaidan õgaru udaru'o dazowan zo'iti, na'iki
ĩtoka-kidan naa õgaru, donoi awautapa-kinao
kuduan shaawata'o atii imi'i baara iti. Uruu
na'apa kowas õkidoopan.*

12

Paul kowaadan patukapanii daua'o

1 Aizii koshan õatadinpa'azon aimaakan kida
sha'apan dau'an õ'ati. Õaitapan pu'u aona'o nii
na'apa kida'o kaminka'utan unao, mazan upu'a'o
nii õkowaadan umanawunu'o aimaakan dau'u,
Tominkaru aida-kidauzonii na'iki
utukapa-kidauzonii.
2 Õaitapa da'i bauda'apa pidan mishidapa'o
Christ, kaina'a'o da'i aimaakan sha'apan u'ati.
Aizii 14 wunu dobatan naa, una'akankauzo-kao
dauna'an aokazi iti Tominkaru di'ii. (Pananaa
zo'a'o mani una'akanaka-kao, oo padoronaa ia'o
mani, aonaa õaitapan, soo Tominkaru aitapa.)
3-4 Õkian nii koshan, mishi'o
una'akankauzo-kao umanawunu'o Tominkaru
wiizi di'ii, pananaa zo'a'o oo padoronaa ia'o
mani, soo Tominkaru aitapa. Na'ii uabatan
Tominkaru kowaadan umanawun kida'o
aimaakan aona'o uka'iita-kao ukainaabata-kao

* **11:33** Acts 9:20-25

parada-karu ida'an, na'iki aona'o turuu
ukowaada-kao ba'oran pidannao ati.
5 Na'apa'o pidan dau'an, turuu pa'an
õatadinpan. Mazan õdau'an aona'o nii õatadinpan,
soo aimaakan kida dau'an tukapa-kida'oraz
õkakataimanan.
6 Mazan õatadinpan an aimaakan kida sha'apan
dau'an õ'ati, aonaa turuu õdakota-kao
maaitapin-ka'o nii, usha'apanum kau'an mishi'o
aimaakan kida wuru'u õkowaadaniaz. Mazan
aona'o nii õatadinpan na'apa kida'o dau'an,
usha'apanum kau'an aonaa õaipan õtaapa-kao oo
õtukapa-kao umanawunu'o pidan nii. Mazan
õaipan pa'an udi'itapan õgaru uaipan ati,
utukapan ida'an õkaduz, na'iki uabatan ida'an
õkuwaa kida.
7 Mazan aonaa õaiapa-kao õatadinpan wuru
dau'ana'a umanawun kida'oraz Tominkaru
tukapa-kidan na'iki uabata-kidanii kidaz õ'ati,
uruu idi kaziwa'o kaboota-kao õnanaa ida'a.
Ikodanii Satan dyuudanii kawanu'o papoitoru
antamikitan õgaru.
8 Idikinau õtoriinpan Naobanai Jesus ati,
õpishaanuzu tuukia'o ida'an uso'ota kizi wuru'u
kaziwa'oraz õbaiatan.
9 Mazan ukian õ'ati, “Aonaa. Turua'o nii
õkaminka'utan pugaru õkamunanun ida'an pu'ati,
uruu pa'an wuru'u tuukia'o ni'oraz puaipan.
Usha'apanum kau'an pukakataimanan idi,
tuukia'o nii pa'an õkaminka'utan pugaru, õtaan nii
õma'ozakan pu'ati.” Ukau'an kaiman õ'ati wuru'u
õkakataimananuz, powa'a'o nii zii õatadinpan
u'ida'an, Christ taa kizi powa'a zii pama'ozakan
õ'ati.

10 Ukau'an aonaa usha'apan õ'ati wuru'u
õkakataimananuz, na'iki õdakowaapa-kaoaz, na'iki
õbaiatanuz dadara kida'o aimaakan õkaudin-kizi ii
aka, na'iki õbaiatanuz kichana'iki-kii kida'o
to'ora-karu, na'iki wuru'u õbaiatanuz kaziwa'o
na'iki kasha'ora'o õkaudinan dikin ii Christ ati.
Õgaru aonaa mishi õma'ozakan, mazan
kakataimana'o karikaonan, mazan una'apan idi
Christ taan pama'ozakan powa'a zii õ'ati.

Tuukii Paul nyukunuitapan mishidainao Corinth iainaouz

11 Aizii õba'azootina'aka'a naa õkadakotinan
ida'an õdau'an madoronaa-ziiwa kawan. Mazan
unao aipan ati'o wuru'u õkadakotinanuz
madoronaa-ziiwa kawan. Aonaa utiwaan
zoobaba ukaminka'utan õgaru, ukowaadan
ida'an pidannao ati, õgaru mishi'o apostle. Aonaa
umanawunu'o mani õ'ai pidannao wuru'u
uatadapaniinaouz, dakotinpainaouz
umanawunu'o apostlenao nii. Aonaa mani Christ
kaminka'utan õgaru, turuu mani mishi
õdakota-kao madiwautapa-ka'o nii.

12 Uaitapan pu'u na'iki utukapan pu'u
padamata õsha'apatan umanawun kida'o
aimaakan sha'apatauzo-kariwaiz soo Tominkaru
ma'ozakan ida'an. Ipai wuru'u õsha'apatanii
kidaz tukapa-kida mishi'o Christ apostlen õgaru.

13 Pana'a mooko õtaapan unao ba'oran
mishidainao ai, wuru'u ba'oran wiizai iainao
kidaz? Panaadon uzauda-kidan pana'a
utaapa-kao õmazaamatakan idi puraata u'ai.
Õkasha'orada sha'a unyukunuu na'apa'o ida'an?

Una'apan an, umarina'ata shoman wuru'u
õsha'apatanuz aimaakan na'apa u'ati.

14 Aizii turua'a naa õmakon unao di'iti. Uruu
idikinautan ni'i naa õmorowautapan uwiizi iti.
Mazan aonaa õmizidin-kida'azon unao,
usha'apanum kau'an aonaa upuraatan na'iki
usha'apauz mani wuru'u õaipaniaz, soo õaipan
pa'an ukonaukii-kidan õgaru na'ii. Aonaa
koraiziannao mani ikoda'o aimaakan padarunao
ati, soo daruinao pa'an ikoda'o aimaakan
paudainao ati.

15 Ukau'an õgaru, na'apa konaukia'o nii õtaan
ipai unao ati aimaakan kaina'a'o õ'ida'a. Na'iki
konaukia'o nii õtaainan õkaminka'utan ida'an
unao, utaain kizi Tominkaru ati kaimanaiman.
Aizii wuru'u õmarainapanuz unao tuukii. Aizii
unao mani, masakauda'u'o nii karikaonan
umarainpan õgaru?

16 Aizii unao, uaitapa mishi'o aonaa õzaamatan
puraata u'ai õkaudinan winipinaa nii. Mazan
pabi'i kida unao, ukian "Uzaamaapanii
wapuraatan, mazan uaitapa na'apam
pamariidan waunao."

17 Aonaa na'apainim zii õkoidapan aimaakan
u'ai, oo õkazatan mani puraata udyuudaniaz
mishidainao ida'an õdyuudaniinaouz u'idi'iti.

18 Õdyuuda sha'atii Titus unao di'iti ba'oran
mishidainao tuma. Titus kaiwauzonii sha'a
upuraatan udyuudaniaz u'ida'an? Aonaa,
mishii? Mazan unao uaitapanii Titus na'iki õgaru,
na'apa kida'o wanyukunuu, kaiman
wadi'itinpan unao dau'an, na'iki tuukia'o
washa'apata'azon kaiman aimaakan unao ati.

19 Panaadon uzauda-kidan wuru'u
wasaadanuz waparadan kaikapa'a
wakazannaatin-kinaa ni'o karikaonan
dakoopainao ai waunao. Mazan aonaa na'apa'o
mani wuru'u. Tominkaru abata mishi'o wuru'u
waparadan kidaz unao ati, na'iki Christ aipan
kawana'ati'o wuru'u waparadanuz unao ati
kaikapa'a. Ukau'an õkia'azon unao
õmarainapaniinao ati, wuru'u washa'apaapanuz
ipai aimaakan kaikapa'a, waaipan pa'an
wakaminka'utan na'iki wama'ozakadan
unyukunuu.

20 Mazan tuukii õdi'itinpan, õzauda-kidan
õkaawan dono unao di'iti, aona'o nii õnyukunuu
kaimanan, aonaan an umashaapan kaiman
õparadan kawana'ati. Unao na'apa, panaadon
aona'o nii unyukunuu kaimanan, aona'o nii
unaudapan na'apam õkian usha'apainpan
dau'an. Õzauda-kidan õikodan nii unao,
ukashadaakapan nii u'atiaaka,
ukishauziaakapan nii, kichana'iki-kia'o nii
uto'oradinan, ba'orainao aipan nii aimaakan soo
pa'ati karikaonan, udakowaakapan nii dikauda
kida'o ida'an, ukadakotin-kidan nii uiribannao
madiwautapaka, udakotinpan nii umanawunu'o
nii, na'iki uto'orataakapan nii.

21 Tuukii õdopian õnyukunuu ii, õzauda-kidan
õkaawan dono unao di'iti, tuukia'o nii
õba'azootinan Tominkaru ati unao dikin ii. Na'iki
tuukia'o nii õnyukunuu kasha'oran, õzaadan nii
õikodan dono pakawan zii mishidainao
sha'apaapan oia'o, wuru'u pasha'apaapauzonii
kidaz kiwiin. Na'iki aonaan an zii ĩtanawatinan
pasha'apaapan ai kakiba'azonnaa kida'o

aimaakan, wuru'u daonaioranao da'awupanuz zunnao tuma pamamazidakan pu'u ĩtuma, na'iki ĩmashaapan an pakawan madoronaa-daun.

13

Baukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

1 Aizii di'i õmakon, õmorowautapan koshan unao di'iti, uruu idikinautan ni'i naa. Ipai'o nii aimaakan sha'apata-kao na'apa Tominkaru paradan kawana'ati: Na'ia'oram pidan dakota-kariwai usha'apaapan dikauda'o aimaakan, marii kiwiin uunamunaa abata-kao zii dya'utam oo idikinauda'u'o pidannao dako iki, wuru'u tukapainaouz usha'apatan dikauda'o aimaakan.

2 Õkakinaoni'i naa sha'atii unao, na'iki õkowaada sha'atii ipai unao ati na'iki wunao ati'i sha'apaapainaouz oia'o, itamautan ida'a'oraz õmorowautapankan unao di'ii. Aizii õmunapon pu'u õna'apa'azon koshan powa'a zii. Aizii di'oraz õmorowautapa'anan ida'a õpataka'utan nii unao bii'i na'ia'oram pidannao, aona'o ĩmuudan pasha'apaapan oia'o.

3 Mishi, unao tuukii uaitapa'azon, mishi'o mani mooko wuru'u Christ kaudinanuz õ'ida'an. Mazan õpataka'utan dono unao u'oiipan dikin ii, uruu ida'ana'o nii utukapan aonaa kakataimana'o mani Christ, mazan ma'ozaka'o nii ukaudinan unao bii an.

4 Mishi kakataimana'o kawan utaapinpan utauka-kao dono cross di'iti, mazan kai kakupa uruu, Tominkaru kadishita-kidan idi uruu powaa

iti pama'ozakan ida'an. Na'apa'o kau'an wuru'u õgaruz, kakataimana'o Christ kawan. Mazan kakupa õgaru Christ tuma, Tominkaru taan idi pama'ozakan õ'ati. Ukau'an ma'ozaka'o nii Tominkaru kakinaowan unao õgaru ida'an.

5 Ukau'an udi'itapa wuru'u umishidapanuz, uaitapa kizi mishi'o wuru'u umishidapanuz Christ. Uawunuutin kaimanaiman na'iki uaitapan nii mishi kaina'a Jesus Christ mashaapanuz u'ida'a. Soo mishi pidan mamishida-ka'o, aonaa Christ nii u'ida'a.

6 Aizii udi'itapan dono waunao kaimanaiman, utukapan nii na'iki uaitapan nii kapam mishi'o wamishidan Christ, na'iki mishi'o uapostlen waunao.

7 Mazan aizii watoriinpan nii Tominkaru ati ukaminka'uta kizi unao, aonaa kizi usha'apatan dikauda'o aimaakan. Aonaa watoriinpan waaipan idi mani pidannao tukapan õkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an õkiauzon kawan u'ati. Mazan watoriinpan nii Tominkaru ati, unao sha'apata kizi pa'an kaiman kida'o aimaakan. Waaitapan pu'u kaina'a'o wunaou'u dakoopainaouz waunao, ĩdakotan nii wamaturuukan aonaan an wapataka'utan unao.

8 Aizii umishidan an mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz, aona'o nii õpataka'utan unao uruu dikin ii. Soo õkaminka'utan nii pa'an unao uaitapa kizi wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru di'iki'oraz.

9 Kaimana'o nii wa'ati uma'ozakadan an umishidapan powa'a zii, aona'o nii usha'apan pidannao dakotan an waunao maturuu-kainao nii. Na'apa kida'o dau'ana'o pa'an watoriinpan

Tominkaru ati, tuukii waaipan unao sakitapadan umashaapan Tominkaru ati.
10 Uruu idi õsaadan di'oraz kaarita unao ati õkaawan ua'ii, aonaa kizi õkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an õkaawan dono u'idi'iti. Naobanai Jesus aipan ati'o mishi wuru'u wakaudinanuz, uruu idi'o waaipan wama'ozakadan unao, umishida kizi uruu powa'a zii, aonaa waaipan mani wawaota-kidan unao umishidapan ai, uruu kaiwuru'u wana'apanuz.

Baukapan naa Paul kowaadinan mishidainao ati

11 Aizii õkowaadinan naa unao ati. Ukau'an õmin-mishidannao, mishi'i naa pa'i umashaapa konaukii, na'iki utiwaa'a naa usaabaan umashaapan Tominkaru tuma na'iki umin-mishidannao tuma. Usha'apata aimaakan õkakinaori kawana'ati, ubauda'apata'a naa unyukunuu kida aimaakan dau'an, umashaapa kaiman konaukii umin-mishidannao tuma. Una'apan an, Tominkaru taa'oraz marainpaaka-kinai na'iki kaimanaaka-kinai, kaminka'utan nii unao.
12 Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.*

Ipai mishidainao da'ainaou'u dyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti.
13 Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun tuukii ipai unao ati, na'iki marii karikaonan Tominkaru marainpan unao, na'iki marii

* **13:12** Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Kaimana'o Doronaa mashaapa'oraz unao ida'a,
taan umashaapa-kinaa nii konaukii
umin-mishidannao tuma.

Kaimana'o Tominkaru Paradan
New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Wapishana

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Wapishana

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 8 Aug 2026 from source files dated 29 Jan 2022
198b856d-ac64-5e95-afee-2b1cb3b356c1